

УДК 159.9:316.6

DOI: <https://doi.org/10.33216/2220-6310/2023-107-3-27-38>

ГЕНДЕРНІ ВІДМІННОСТІ У ЗРАЗКАХ ВЖИВАННЯ ПСИХОАКТИВНИХ РЕЧОВИН У МОЛОДІЖНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

М. Я. Козак

ORCID 0000-0002-8204-110X

Л. Д. Климанська

ORCID 0000-0002-3693-7503

Г. З. Герасим

ORCID 0000-0003-3254-438X

У статті розглянуто поняття «ризикована поведінка» у ракурсі такої її форми як вживання психоактивних речовин. За мету поставлено вивчення гендерних відмінностей у проблемах, обумовлених ризикованою поведінкою, пов'язаною із вживанням алкогольних напоїв серед студентів. В ході дослідження було проаналізовано, як трактують здоровий спосіб життя юнаки і дівчата, якими є відмінності в їхніх уявленнях про здорову поведінку, як це впливає на порушення параметрів здорового способу життя, а саме на вживання психоактивних речовин (алкоголю).

Емпіричне дослідження особливостей вживання алкогольних напоїв та ставлення до них у сучасних українських студентів дозволило зробити висновок про наявність відмінностей серед взірців ризикованої поведінки у студентів різної статі. Досить часто молоді люди вважають нормою зловживання алкогольними напоями та не замислюються про негативні наслідки звички регулярного їх споживання. Спираючись на результати наших досліджень, можемо стверджувати, що існує більша схильність до ризикованої поведінки серед студентів чоловічої статі. Це підтверджується різними думками щодо дози, частоти вживання алкогольних напоїв, а також ставленням до здорового способу життя. В перспективі планується провести якісне соціологічне дослідження, розробити, обґрунтувати та апробувати програму психопрофілактичної роботи.

Ключові слова: ризикована поведінка, гендерні відмінності, зразки вживання психоактивних речовин, студентська молодь.

Постановка проблеми у загальному виді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. У сучасній науковій літературі дедалі популярнішою стає тема ризику та вивчення факторів та напрямків ризикованої поведінки особистості у різних життєвих ситуаціях. У часи швидкого розвитку та суттєвих змін в світі зручною мішенню для виникнення ризикованої поведінки є молоді люди, з якими пов'язують підвищену емоційність та ще несформоване світобачення. Ті численні метаморфози, що відбуваються в українському суспільстві, пред'являють молодому поколінню в ситуації невизначеності вимогу дуже швидко орієнтуватися та приймати рішення. Саме в цей період людина частіше потрапляє в небезпечні, екстремальні ситуації, які супроводжуються ризикованими діями.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Ризикована поведінка як проблема розглядається в роботах багатьох авторів, які звертають увагу на різні аспекти цієї поведінки. Психологи звертають увагу на те, що ризикована поведінка є властивістю особистості (Саннікова, 2018), яка активізує психічні функції, спрямовані на подолання невизначеності і небезпечності ситуації (Бикова, 2008; Вдовиченко, 2021). Схильність до ризику розглядається як позитивна ресурсна риса, яка протистоїть одноманітності діяльності і сприяє активності та прояву ініціативи. Аналізуються в науковій літературі і гендерні аспекти цієї проблеми. Як загальний досвід, так і звіти про дослідження демонструють, що ризикована поведінка частіше спостерігається серед чоловіків, особливо молодих чоловіків, ніж серед жінок того ж віку (Patrick & et al., 1997; Vurnes et al., 1999). Було виявлено, наприклад, що чоловіки, порівняно з жінками, більш схильні до ризикованої роботи, подорожей і спорту (Zuckerman, 1994) у чотири рази частіше керують автомобілем із ризикованою необережністю (Jessor, 1987) та вдвічі частіше сідають за кермо транспортних засобів після вживання п'яти або більше «напоїв» (Wechsler & et al., 1994). Вони складають більшість – приблизно 65% – пристрасних гравців (Wellford, 1999). Вони також частіше, ніж жінки, страждають від негативних наслідків фізичного ризику: хлопчики у віці 5-14 років мають на 77% більше шансів загинути в аваріях, ніж дівчата того ж віку, а ті, хто у віці 15-24 років, у п'ять разів частіше, ніж своїх однолітків. Переважання чоловіків над жінками за частотою смертельних випадків спостерігається до 64 років (Studenski, 2000).

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Однак проблемі гендерних відмінностей у характеристиці такого типу ризикованої поведінки як

вживання алкогольних напоїв у молодіжному середовищі приділяється небагато уваги.

Мета статті – вивчення гендерних відмінностей у проблемах, обумовлених ризикованою поведінкою, пов'язаною із вживанням алкогольних напоїв серед студентів. Нам важливо було дослідити й проаналізувати те, як трактують здоровий спосіб життя юнаки і дівчата, якими є відмінності в їхніх уявленнях про здорову поведінку, як це впливає на порушення параметрів здорового способу життя, а саме на вживання психоактивних речовин (алкоголю).

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. У переважній більшості визначень, що представлені в науковій літературі, ризик розглядається як здатність йти на авантюри, прагнення до гострих відчуттів у ситуації невизначеності, готовність до дії, успіх якої є необґрунтованим, діяльність в умовах непевності в ситуації неможливості передбачення бажаних результатів. Головними властивостями ризику є невизначеність та альтернативність: наявність елементів випадковості та стихійності, недостатня та увесь час змінювана інформація про наслідки ризикованої поведінки, недостатність орієнтирів для прийняття «правильного» рішення і водночас присутність альтернативи. Ризикована поведінка – це поведінка, яка базується на добровільному прийнятті елементів ризику для здоров'я або життя суб'єктів, містить елемент досягнення визначеної мети й невизначений баланс позитивних та негативних результатів дій, які суб'єктивно сприймаються як значимі. Це може бути поведінка, яка потенційно загрожує здоров'ю та життю людини.

В якості чинників, що обумовлюють ризиковану поведінку називають вікові особливості (більш схильні до ризику молоді люди), визнані суспільством стандарти поведінки (у сучасному суспільстві ризик визначається як знакове, соціально значиме явище; особи, що публічно ризикують, позитивно оцінюються суспільством, тим самим підвищується їх престиж), висвітлення проблематики ризику у засобах масової інформації (тотальний гедонізм, який плекає реклама в засобах масової інформації, детермінує зневажливе ставлення молодих людей до здорового способу життя, і повагу до ризику). Характеризуючи ставлення і реакцію молодих людей на ризиковану поведінку їх можна охарактеризувати як нестримний оптимізм з вірою у безумовно краще майбутнє.

Доволі часто до чинників, які обумовлюють схильність до ризикової поведінки, відносять гендерні особливості. Гендерні стереотипи нав'язують хлопцеві взірець «справжнього чоловіка», який обов'язково повинен вживати алкоголь, брутально поводити себе, курити. Брати на себе

відповідальність за своє життя і здоров'я в таких обставинах – це не пасує «справжньому чоловіку». Ризикована поведінка у хлопців найчастіше пов'язана із досягненням успіху. Орієнтація на «справжнього» чоловіка з високим статусом у професійній діяльності, спорті, соціумі, науці формує мотивацію у площині досягнень – матеріальних та соціальних здобутків, рекордів, пізнання нового.

Гендерні стереотипи щодо дівчат виглядають по-іншому, але діють так само руйнівним чином на поведінку в напрямку ризику. Приваблива зовнішність, молоде тіло, на якому можна заробити, досягти успіху, заробити грошей, знайти «спонсора» своєї кар'єри, вдало вийти заміж. Про почуття власної гідності забувається, самодостатність спотворюється (Титаренко та ін., 2006). Мотиви ризикованих форм поведінки дівчат найчастіше лежать в площині людських відносин, заради яких жінка здатна на справжні подвиги.

Ця ситуація провокує формування настанов на нездоровий спосіб життя, ризиковані контакти. Виникає ситуація загрози здоров'ю та життю молоді особи. Наукові дослідження свідчать – молодь загалом розуміє, що потрібно робити, щоб бути здоровими, тобто має адекватне уявлення про життєвий зміст понять «здоровий спосіб життя» й «нездоровий спосіб життя» з їхніми соціально-психологічними наслідками. Здоровий спосіб життя є надійним потенціалом професійної ефективності, життєвого задоволення й успішності.

Ще у 2014 році у щорічній доповіді в Верховній Раді України про становище молоді в Україні (за підсумками 2014 року) зазначалося, що за даними соціологічного дослідження для того, щоб бути здоровими, опитані зазначили, що часто ходять пішки (46%), не мають шкідливих звичок (44%), намагаються правильно харчуватися (42%), займаються спортом, фітнесом, йогою тощо (24%), регулярно роблять зарядку, фізичні вправи (19%), бігають (15%). 11% для того, щоб бути здоровими, проходять профілактичні обстеження у лікарні/поліклініці (Національно-патріотичне виховання – державний пріоритет національної безпеки, 2015). Тим не менше ситуативні, особистісні та гендерно-стереотипні характеристики штовхають молодих людей в напрямку проявів ризикованої поведінки. Часом це співпадає з тими обставинами, в які попадає молода особа, і «ризик» вчиняти ризиковано фактично подвоюється. Процес навчання у закладі вищої освіти, що пов'язаний з переходом від шкільної до університетської системи навчання, як раз і супроводжується такою різкою зміною обставин розвитку особистості. Змінюється ритм навчання, відпочинку й сну, з'являються незвичні методи й форми активності, нові друзі і нові емоції. Все це і багато

іншого спричинює стрес, що впливає на поведінку людини, її взаємини з оточенням (Польшин, 2000).

Одним з таких проявів ризикованої поведінки є вживання психоактивних речовин. Гіпотезою дослідження було припущення, що молоді люди недостатньо усвідомлюють наслідки зловживання алкогольними напоями; ступінь виразності алкоголізму у юнаків вищий, ніж у дівчат.

У нашому дослідженні брали участь 139 студентів, віком 18-30 років, які навчаються у Національному університеті «Львівська політехніка». Дослідження проводилось методом опитування з використанням гугл-форми у жовтні – грудні 2022 р.

Досліджуючи гендерні особливості ризикованої поведінки молоді, ми вважали доцільним розпочати із аналізу ставлення молодих людей до здорового способу життя. Аналізуючи отримані відповіді, можемо стверджувати, що лише незначний відсоток студентів відносять себе до числа тих, які ведуть здоровий спосіб життя. Серед опитаних дівчат таких лише 10,6%. Цікавим є факт, що серед хлопців цей показник значно вищий і становив 34,1%. Не вважають себе такими, що ведуть здоровий спосіб життя, 14% дівчат та лише 5% хлопців. Така суттєва відмінність у показниках може бути зумовлена різним трактуванням здорового способу життя в середовищі дівчат та хлопців.

Схильність до ризикованої поведінки очевидно теж має гендерні особливості. Під ризикованою поведінкою ми, в першу чергу, розуміємо вживання алкогольних напоїв та наркотичних речовин, частково тютюнопаління. На рис. 1 продемонстровано тенденції серед дівчат, хлопців та небінарних осіб щодо схильності до розвитку залежностей.

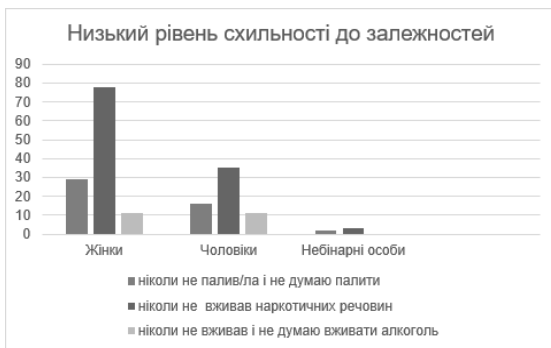

Рис. 1. Порівняння даних стосовно вживання психоактивних речовин серед жінок, чоловіків та небінарних осіб

Особливої уваги, на нашу думку, заслуговує питання вживання молоддю алкогольних напоїв та пов'язаних з цим існуючих стереотипів. Важливим було з'ясування ставлення молодих осіб до вживання алкогольних напоїв. Отримані результати представлені на рис. 2-4.

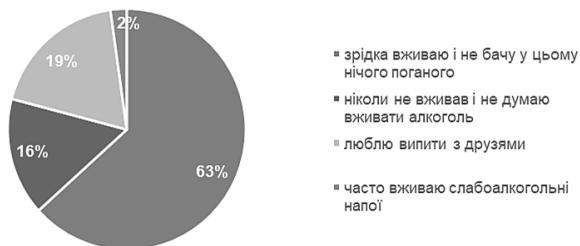

Рис. 2. Ставлення студентської молоді до вживання алкогольних напоїв

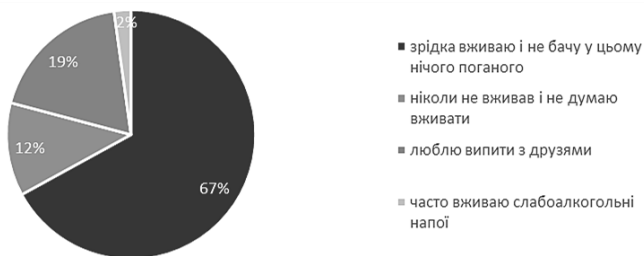

Рис. 3. Взірець вживання алкоголю серед хлопців

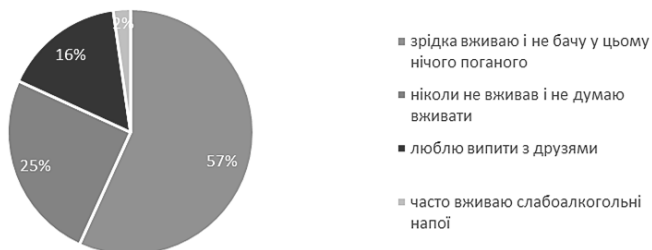

Рис. 4. Взірець вживання алкоголю серед дівчат

Цікавим є факт, що більшість опитаних (63,3%) зрідка вживає алкогольні напої та не вбачає в цьому нічого поганого. При тому серед дівчат цей показник вищий ніж серед хлопців і становить 67,3% та 55,2%

відповідно. Майже 20% опитаних декларують вживання алкоголю в компанії з друзями як поведінку, яка приносить їм задоволення. Лише 16% опитаних не вживають алкогольних напоїв. Привертає увагу факт, що цей показник серед хлопців є значно вищий, і становить 27,6%, в той час серед дівчат ніколи не вживали алкоголю лише 12% опитаних.

Таким чином, отримані нами дані свідчать про доволі толерантне ставлення студентської молоді, особливо дівчат, до вживання алкогольних напоїв, що може бути пов'язане з неусвідомленням (незнанням) негативних наслідків для стану здоров'я в майбутньому.

Для більш глибокого вивчення цього питання цікавим було з'ясувати, яку частоту вживання алкогольних напоїв різної міцності молоді люди вважають безпечною. Результати опитування представлені на рис. 5.

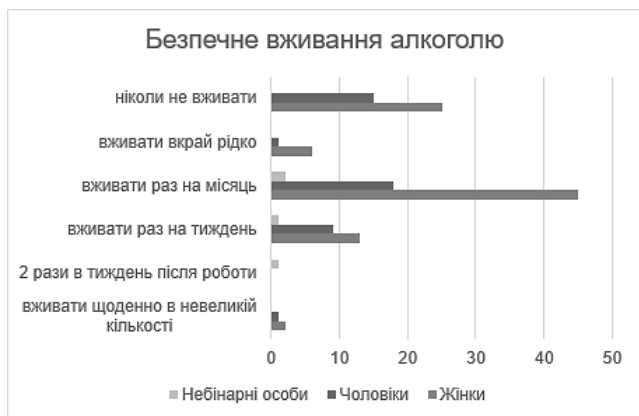

Рис. 5. Порівняння типової поведінки стосовно безпечного вживання алкогольних напоїв серед опитаних дівчат, хлопців та небінарних осіб

Аналізуючи отримані дані, можемо зробити висновок, що в переважній більшості як дівчата, так і хлопці безпечним вважають вживати алкоголь раз на місяць. Ніколи не вживати алкогольних напоїв доцільним вважає менша кількість опитаних. При тому такої думки дотримується значно менша кількість серед студентів-дівчат, ніж серед студентів-хлопців.

Говорячи про взірці вживання алкогольних напоїв, науковці аналізують такий показник, як думка респондента про безпечну дозу вживання для різної міцності алкоголю, зокрема для пива, вина та міцних напоїв. Так, усереднені показники безпечної разової дози для пива дівчатами визначено 257 мл, хлопцями 406 мл, небінарними особами – 250 мл, для вина

усереднена безпечна доза значно менша і становить 169 мл, в той час для хлопців цей показник становив 244 мл (табл. 1).

Таблиця 1

**Усереднені показники разових безпечних доз алкогольних напоїв,
визначених респондентами**

Стать	Безпечна разова доза для вина (мл)	Безпечна разова доза для міцних напоїв (мл)	Безпечна разова доза для пива (мл)
жінки	169	102	257
небінарні особи	100	125	250
чоловіки	244	158	406
В середньому	191	120	304

Аналізуючи типову поведінку стосовно міцних алкогольних напоїв привертають увагу кількісні показники серед дівчат, значна частина яких вважає безпечною дозу понад 50 мл. Проте середнє значення стосовно одноразової безпечної дози все-таки вище серед чоловіків і становить 158 мл.

Висновки і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Матеріали даного дослідження збагачують науковців, які займаються проблемами ризикованої поведінки, новими емпіричними даними та можуть бути основою для організації обговорення практичних занять з різних наукових дисциплін.

Емпіричне дослідження особливостей вживання алкогольних напоїв та ставлення до них у сучасних українських студентів дозволило зробити висновок про наявність відмінностей серед взірців ризикованої поведінки у студентів різної статі. Досить часто молоді люди вважають нормою зловживання алкогольними напоями та не замислюються про негативні наслідки звички регулярного їх споживання. Опираючись на результати наших досліджень, можемо стверджувати, що існує більша схильність до ризикованої поведінки серед студентів чоловічої статі. Це підтверджується різними думками щодо дози, частоти вживання алкогольних напоїв, а також ставленням до здорового способу життя. Зловживання алкоголем молоддю тягне за собою виникнення різних проблем, що включають соціальні, академічні, медичні та інші. Більша поширеність вживання алкоголю серед молоді порівняно з дорослими людьми є добре відомим фактом і слугує основою для його вивчення в молодіжному середовищі. Процес вивчення питомої ваги осіб, які вживають алкоголь серед молоді потребує

встановлення того вразливого вікового періоду психічного розвитку молодих людей, або тих особливих обставин, коли приріст поширеності споживання алкогольних напоїв може бути максимальним для своєчасної організації профілактичних заходів.

Гендерні відмінності у зразках вживання психоактивних речовин (зокрема, алкоголю) існують, але вони скоріше носять якісний характер. Чоловіки і жінки по-різному сприймають навколишню дійсність, по-різному її оцінюють. Існують відмінності в успішності діяльності, у схильності до створення нового, причинами чого є як соціокультурна дійсність, так і біологічна природа. Генетично чоловік і жінка пристосовані в процесі розвитку для виконання різних функцій: чоловіки створюють нове, жінки зберігають. Ця загальна закономірність знаходить своє вираження також і у схильності до ризику. Жінкам властиво шукати стабільність і визначеність, при цьому вони постійно змінюються, пристосовуючись до обставин. Чоловіки прагнуть до новизни, але їх основні особистісні характеристики не змінюються, і вони пристосовують обставини до себе, наскільки це можливо.

Отже, в перспективі планується провести якісне соціологічне дослідження, яке, на нашу думку, дасть можливість розібратися не тільки з кількісними показниками вживання психоактивних речовин, а ще і з мотивацією до ризикованої поведінки в такій її формі. Крім того, планується розробити, обґрунтувати та апробувати програму психопрофілактичної роботи у просторі сучасної освіти для формування у юнаків та дівчат установки на відмову від зловживання спиртними напоями та орієнтацію на здоровий спосіб життя.

Література

1. Бикова С. В. Індивідуально типологічні особливості схильності до ризику: дис. канд. псих. наук.: 19.00.01. Київ, 2008. 204 с.
2. Вдовиченко О. Порівняння схильності до ризику в підлітковому та юнацькому віці. *Психологія: реальність і перспективи. Збірник наукових праць РДГУ*. 2021. Вип. 16. С. 47-55.
3. Національно-патріотичне виховання – державний пріоритет національної безпеки. Щорічна доповідь Президенту України, Верховній Раді України про становище молоді в Україні (за підсумками 2014 року). Держ. ін-т сімейної та молодіжної політики; [редкол.: Жданов І. О., гол. ред. колег., Беляєва І. І., Митрофанський С.В. та ін.]. Київ, 2015. 200 с.
4. Польшин А. К., Жарова Л. В. Психологические особенности адаптации студентов к обучению в вузе. *Вісн. Харк. ун-ту. Серія «Психологія»*, 2000. № 483. С. 141-145.

5. Саннікова О., Санніков О. Авантюризм і ризик у структурі прийняття рішень. *Наука і освіта*, 2018. № 9-10. С. 111-119.
6. Титаренко Т. М., Лепіхова Л. А., Кляпець О. Я. Формування в молоді настанов на здоровий спосіб життя. Київ, 2006. 123 с.
7. Byrnes, J. P., Miller, D. C., Schafer, W. D. Gender differences in risk taking. *Psychological Bulletin*, 1999. 123 (3), 367-383.
8. Jessor, R. Risky driving and adolescent problem behavior: An extension of problem behavior theory. *Alcohol Drugs Driving*, 1987. 3 (3-4), 1-13.
9. Patrick, M. S., Covin, J. R., Fulop, M., Calfas, K., Lovato, C.. Health risk behaviors among California college students. *Public Health*, 1997. 43 (6), 265-272.
10. Studenski, R. Ocena skłonności do podejmowania ryzyka jako czynnik warunkujący dobor partnera. [W:] J. M. Stanik (red.), *Psychologia. Badania i aplikacje* (t. 3), 2000. nr 1837. Katowice: Prace Naukowe Uniwersytetu Śląskiego.
11. Zuckerman, M. *Behavioral expressions and biosocial bases of sensation seeking*. New York: Cambridge University Press, 1994.
12. Wechsler, H., Davenport, A., Dowdall, G., Moeyskens, B., Castillo, S. Health and behavioral consequences of binge drinking in college: A national survey of students at 140 campuses. *JAMA*, 1994. 272 (21), 1672-1677.
13. Wellford, Ch. F. *Pathological gambling: A critical review*. Washington: National Academy Press, 1999.

References

1. Bykova, S. V. (2008). Indywidualno typologiczne osobliwosci sklylnosti do ryzyku [Individually typological features of risk propensity]: dys. kand. psyk. nauk.: 19.00.01. Kyiv (ukr).
2. Vdovychenko, O. (2021). Porivniannia sklylnosti do ryzyku v pidlitkovomu ta yunatskomu vitsi [Comparison of the risk propensity in adolescence and young adulthood]. *Psykhohohiia: realnist i perspektyvy. Zbirnyk naukovykh prats RDHU. Vyp. 16*. S. 47-55 (ukr).
3. Natsionalno-patriotychne vykhovannia – derzhavnyi priorytet natsionalnoi bezpeky [National and patriotic education is a state priority of national security] (2015). Shchorichna dopovid Prezydentu Ukrainy, Verkhovni Radi Ukrainy pro stanovyshe molodi v Ukraini (za pidsumkamy 2014 roku). Derzh. in-t simeinoi ta molodiznoi polityky; [redkol.: Zhdanov I. O., hol. red. koleh., Bieliaieva I. I., Mytrofanskiy S.V. ta in.]. Kyiv (ukr).
4. Polshyn, A. K., Zharova, L. V. (2000). Psykhohycheskie osobennosti adaptatsii studentov k obucheniyu v vuze [Psychological features of adaptation of students to studying in a university]. *Visn. Khark. un-tu. Seriia «Psykhohohiia»*. № 483. S. 141-145 (rus).
5. Sannikova, O., Sannikov, O. (2018). Avantiurnist i ryzyk u strukturі pryiniattia rishen [Adventurousness and risk in the decision-making structure]. *Nauka i osvita*. № 9-10. S. 111-119 (ukr).

6. Tytarenko, T. M., Liepikhova, L. A., Kliapets, O. Ya. (2006). Formuvannya v molodi nastanov na zdorovyi sposib zhyttia [Formation of guidelines for a healthy lifestyle in young people]. Kyiv (ukr).
7. Byrnes, J. P., Miller, D. C., Schafer, W. D. (1999). Gender differences in risk taking. *Psychological Bulletin*. 123 (3), 367-383 (eng).
8. Jessor, R. (1987). Risky driving and adolescent problem behavior: An extension of problem behavior theory. *Alcohol Drugs Driving*. 3 (3-4), 1-13 (eng).
9. Patrick, M. S., Covin, J. R., Fulop, M., Calfas, K., Lovato, C. (1997). Health risk behaviors among California college students. *Public Health*. 43 (6), 265-272 (eng).
10. Studenski, R. (2000). Ocena skłonności do podejmowania ryzyka jako czynnik warunkujący dobor partnera. [W:] J. M. Stanik (red.), *Psychologia. Badania i aplikacje* (t. 3), nr 1837. Katowice: Prace Naukowe Uniwersytetu Śląskiego (pol).
11. Zuckerman, M. (1994). *Behavioral expressions and biosocial bases of sensation seeking*. New York: Cambridge University Press (eng).
12. Wechsler, H., Davenport, A., Dowdall, G., Moeykens, B., Castillo, S. (1994). Health and behavioral consequences of binge drinking in college: A national survey of students at 140 campuses. *JAMA*. 272 (21), 1672-1677 (eng).
13. Wellford, Ch. F. (1999). *Pathological gambling: A critical review*. Washington: National Academy Press (eng).

GENDER DIFFERENCES IN PSYCHOACTIVE SUBSTANCE USE PATTERNS IN THE YOUTH ENVIRONMENT

M. Kozak, L. Klymanska, H. Herasym

The article examines the concept of "risky behavior" from the perspective of such a form as the use of psychoactive substances. The goal is to study gender differences in problems caused by risky behavior related to the consumption of alcoholic beverages among students. In the course of the study, it was analyzed how boys and girls interpret a healthy lifestyle, what are the differences in their ideas about healthy behavior, how does this affect the violation of the parameters of a healthy lifestyle, namely the use of psychoactive substances (alcohol). An empirical study of the peculiarities of drinking alcoholic beverages and attitudes towards them among modern Ukrainian students allowed us to conclude that there are differences among the patterns of risky behavior among students of different genders. Quite often, young people consider the abuse of alcoholic beverages to be the norm and do not think about the negative consequences of the habit of regular consumption. Based on the results of our research, we can say that there is a greater tendency to risky behavior among male students. This is confirmed by different opinions about the dose, frequency of consumption of alcoholic beverages, as well as attitudes towards a healthy lifestyle. In the future, it is planned to conduct a qualitative sociological study, develop, justify and test a program of psycho-prophylactic work.

Key words: risky behavior, gender differences, patterns of use of psychoactive substances, student youth.

Козак Марта Ярославівна – доцент кафедри соціології та соціальної роботи Національного університету «Львівська політехніка» (м. Львів, Україна). E-mail: marta.y.kozak@lpnu.ua

Kozak Marta Yaroslavivna – Associate Professor of the Department of Sociology and Social Work at Lviv Polytechnic National University (Lviv, Ukraine). E-mail: marta.y.kozak@lpnu.ua

Климанська Лариса Дмитрівна – доктор політичних наук, професор, професор кафедри соціології та соціальної роботи Національного університету «Львівська політехніка» (м. Львів, Україна). E-mail: larysa.d.klymanska@lpnu.ua

Klymanska Larysa Dmytrivna – Doctor of Political Sciences, Professor, Professor of the Department of Sociology and Social Work at Lviv Polytechnic National University (Lviv, Ukraine). E-mail: larysa.d.klymanska@lpnu.ua

Герасим Галина Зіновіївна – старший викладач кафедри соціології та соціальної роботи Національного університету «Львівська політехніка» (м. Львів, Україна). E-mail: halyna.z.herasym@lpnu.ua

Herasym Halyna Zinoviivna – Senior Lecturer at the Department of Sociology and Social Work at Lviv Polytechnic National University (Lviv, Ukraine). E-mail: halyna.z.herasym@lpnu.ua